

อิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก

ลักขิกา สุภาโชค¹ณรงค์ฤทธิ์ เชาว์กรรม²จินตนา สายทองคำ³

วันที่รับบทความ: 5 มีนาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ: 5 เมษายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 10 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สังเกตการณ์ และนำข้อมูลมาเรียบเรียง วิเคราะห์ จากนั้นสรุปข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่าละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก เป็นละครที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกในหลายด้าน ได้แก่ 1) อิทธิพลด้านโครงสร้างของละคร ที่ดัดแปลงมาจากนวนิยายเรื่อง ดิ เอนชานเทด ดอลล์ (The Enchanted Doll) ของนักประพันธ์ชาวอังกฤษ 2) อิทธิพลด้านรูปแบบการแสดง ที่ผู้แสดงเป็นคณิกาเหมือนภาพวาดแทนตุ๊กตา ซึ่งได้รับแนวคิดมาจากการแสดง “ตาโบลวิงด์” 3) องค์ประกอบการแสดงที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก ได้แก่ (1) ท่าทางที่ใช้ในการแสดง ได้รับแนวคิดมาจากการแสดงโอเปร่าของตะวันตก เรียกว่า “ท่ากัมแบ” (2) เพลงที่ใช้ในการแสดง ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ทำให้เกิดเป็นเพลงไทยทำนองฝรั่ง (3) การแต่งกายในละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก มีลักษณะการแต่งกายที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก คือ การสวมเสื้อราชประแตน สวมหมวก สวมถุงเท้า และรองเท้า ผู้หญิงเริ่มสวมเสื้อแพรไหม ลูกไม้ ตัดแบบตะวันตก เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้าสู่สังคมไทยอย่างชัดเจน และ (4) เวทีและฉากประกอบการแสดง พื้นที่ที่ใช้ในการแสดงเป็นลักษณะคล้ายละครตะวันตกและเทคนิคการปรับเปลี่ยนฉากเพื่อความสมจริง ส่วนประกอบของการแสดงละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก สะท้อนให้เห็นถึงความน่าสนใจและความแปลกใหม่ของละคร ทำให้ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก เป็นละครร่วมสมัยที่สามารถพัฒนาไปในระดับสากล และเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการแสดงของละครแบบไทยเพื่อการพัฒนา สืบสาน และอนุรักษ์ต่อไป

คำสำคัญ: ละครเรื่อง; ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก; รูปแบบการแสดง; อิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก

ประเภทของบทความ: บทความวิจัย

¹ นักศึกษาปริญญาโท, หลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, เลขที่ 2 ถนนราชินี แขวง พระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200, ประเทศไทย ผู้รับผิดชอบโครงการ

² อาจารย์ ดร., โครงการหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, เลขที่ 2 ถนนราชินี แขวง พระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200, ประเทศไทย

³ รศ. ดร., โครงการหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, เลขที่ 2 ถนนราชินี แขวง พระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200, ประเทศไทย

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: maprang_165463@hotmail.com

อีเมล: ² Narongrit.chao@gmail.com, ³ Krujin@gmail.com

Western Cultural Influence in a Thai Musical play Entitled “TukkaTa Yodrak”

Received: 5 March 2025

Revised: 5 April 2025

Accepted: 10 April 2025

Laksika Supachok ¹

Narongrit Chaokram ²

Jintana Saithongkham ³

Abstract

This article is a part of the thesis on musical theater entitled Tukkata Yod Rak. This study was conducted with the purpose to examine influence of Western culture in the musical Tukkata Yod Rak. Qualitative research methodology was employed, including data collection through relevant documents, interviews with experts, observations and the synthesis and analysis of the gathered information. The findings were then summarized and presented as descriptive analysis.

Research results showed that *Tukkata Yodrak* musical play has been significantly influenced by Western culture in all aspects, as follows: 1) Structural Influence – as the play was adapted from *The Enchanted Doll*, a work by an English author. 2) Performance Style Influence – the performance could be found reflecting inspiration from *Tableau Vivant technique*, where performers stand still like painted figures instead of actively portraying dolls. 3) Performance Elements Influenced by Western Culture - the following elements were observed: (1) Gestures and movements – Inspired by Western opera, particularly the act of clenching and releasing hand gestures. (2) Music – Influenced by Western melodies, leading to the creation of Thai songs with Western-style tunes. (3) Costume design – as could be observed in the musical Tukkata Yodrak, the costumes reflected western influences, featuring Raj Pattern jackets, hats, socks, and shoes. Women also wore silk blouses and dresses tailored in a Western style, clearly showcasing the integration of Western culture into Thai Society.

¹ Master's Degree Student, Master of Fine Arts Program in Thai Performing Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, National Institute of Development Administration, 2 Ratchini Road, Phra Borom Maha Ratchawang, Phra Nakhon District, Bangkok 10200, Thailand. Project Supervisor

² Dr. Lecturer, Master of Fine Arts Program in Thai Performing Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, National Institute of Development Administration, 2 Ratchini Road, Phra Borom Maha Ratchawang, Phra Nakhon District, Bangkok 10200, Thailand.

³ Associate Professor Dr., Master of Fine Arts Program in Thai Performing Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, National Institute of Development Administration, 2 Ratchini Road, Phra Borom Maha Ratchawang, Phra Nakhon District, Bangkok 10200, Thailand.

* Corresponding author email: maprang__165463@hotmail.com

Email: ² Narongrit.chao@gmail.com; ³ Krujin@gmail.com

(4) Stage and scenery – the stage design resembled Western theater, incorporating scene transitions and set changes to enhance realism. These components contributed to the uniqueness and novelty of the play and positioned *Tukkata Yodrak*, a contemporary musical with potential for international recognition. Furthermore, it serves as a guideline for enhancing and preserving the performance style of Thai musical theater while ensuring its continuity and cultural conservation.

Keywords: Musical Play; Tukkata Yodrak Musical; Performance Style; the Western Cultural Influences

Type of Article: Research Article

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมตะวันตกมีอิทธิพลต่อสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นช่วงเวลาที่วัฒนธรรมตะวันตกถูกเผยแพร่เข้าสู่สังคมไทยทั้งด้านการปกครองและกฎหมาย ด้านการศึกษา ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมไปถึงด้านศิลปะการแสดง ซึ่งการแสดงของไทยได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกในหลากหลายองค์ประกอบ จึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของวงการศิลปะการแสดงไทย ทำให้เกิดละครประเภทต่าง ๆ ที่มีรูปแบบและองค์ประกอบของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาผสมผสาน ซึ่งเป็นละครรูปแบบใหม่ที่ได้รับความสนใจจากผู้ชมอย่างมาก เช่น ละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละครพูด และละครร้อง โดยละครร้องถือเป็นละครประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ริเริ่มโดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และเป็นละครที่ได้รับความสนใจจากสังคมไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นละครรูปแบบใหม่ที่ดำเนินเรื่องด้วยการร้องเพลงเป็นหลัก ใช้ท่าทางธรรมชาติหรือ “ท่ากำแบ” แทนกระบวนการรำแบบละครไทยแบบดั้งเดิม ละครร้องที่ถูกกล่าวถึงซ้ำ ๆ และได้รับการตอบรับจากผู้ชมนั้นมีหลายเรื่องด้วยกัน แต่ละครร้องที่ได้รับความนิยมและมีความน่าสนใจในการศึกษาทวิวิธีการแสดงแบบตะวันตก คือ ละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก

ตึกตายอดรัก เป็นละครร้องของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ จัดแสดงขึ้นครั้งแรกในปี พุทธศักราช 2450 ทรงใช้นามปากกาว่า “ประเสริฐอักษร” (ประเทิน มหาจันทร์, 2525) ละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก กล่าวถึงเรื่องราวความรักของหนุ่มสาวที่ไม่มีความซับซ้อน เป็นเรื่องรักเบาสมอง มีเนื้อหาที่สอดแทรกบรรยากาศความสนุกสนาน ชวนหัวเราะ ทำให้ละครร้องเรื่องนี้ได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นอย่างมาก เห็นได้จากหลักฐานในข้อความพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ 5 พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก 128 พ.ศ. 2452 ส่งถึงพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ มีความว่า

“เธอทำให้ชาววังคลั่งละครเสียหมดแล้ว บัดนี้กำหนดการสมโภชพระที่นั่ง ซึ่งเคยมีแต่สังเวและดอกไม้แขวน กับประโคมตามแบบมาแต่ดึกดำบรรพ์ บัดนี้จะแถมมีละคร ขอให้ฉันหา เขาออกซื้อเรื่อง ๆ หนึ่งว่า ตึกตาแสนสวย แต่เล่นวันเดียวก็ไม่พอจะขอให้เล่น 2 วัน คือ กำหนดวันเสาร์ที่ 15 และวันอาทิตย์ที่ 16 คราวนี้เป็นวันดูเปล่าแต่ฉันคนเดียวไม่ต้องออกเงิน”

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

(พระนางเธอลักษมีลาวัณ, 2474, หน้า 22)

จากข้อความข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก เป็นละครที่ได้รับความสนใจและได้รับการตอบรับจากผู้ชมเป็นอย่างมาก โดยในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 และถูกนำมาแสดงในเขตพระราชวังอยู่หลายครั้งเป็นที่ชื่นชมของบรรดาชาววัง เนื่องจากละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก เป็นละครร้องที่มีแนวคิด โครงสร้าง รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกเป็นส่วนมาก เป็นการสะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมส่งผลให้ละครร้องเรื่องดังกล่าวมีความแปลกใหม่และเป็นที่น่าสนใจ

ละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก จัดแสดงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยกลุ่มผู้สืบสานละครเรื่องตามแนวทางของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ คือมูลนิธิดุริยประณีต ซึ่งเป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อสืบทอด อนุรักษ์ และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งในด้านดนตรีไทยและด้านนาฏศิลป์ไทย มูลนิธิดุริยประณีตถือเป็นองค์กรสำคัญให้การอนุรักษ์ละครเรื่องแบบดั้งเดิมของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์ เนื่องด้วยมีบุคลากรในองค์กรที่ได้รับถ่ายทอดทั้งรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงละครเรื่องโดยตรงมาจากแม่เยื่อน ศรีไกรวิน (แม่เยื่อนใหญ่) และแม่ขม้อย ช่างละคร (แม่ขม้อย) ซึ่งทั้งสองคนถือว่าเป็นตัวละครสำคัญในคณะละครปรีดาพยัคฆ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

เนื่องจากอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกถือเป็นวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อประเทศไทยในหลายด้านมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งด้านการเมืองการปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และศิลปวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและเกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกในละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ที่ทำให้ละครเรื่องนี้เป็นละครที่มีความน่าสนใจและมีความสำคัญในการศึกษาพัฒนาการของอิทธิพลตะวันตกที่มีต่อประเทศไทย รวมไปถึงการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา สืบสาน และอนุรักษ์ละครเรื่องแบบไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหาโดยการมุ่งศึกษาเฉพาะอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกที่ปรากฏในโครงสร้าง รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ที่จัดแสดงโดยมูลนิธิดุริยประณีต เท่านั้น

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้ ด้านประวัติความเป็นมา รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงของละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อสาขานาฏศิลป์และศิลปะการแสดงของไทย
2. ได้องค์ความรู้ด้านอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก เพื่อเป็นแนวทางในการสืบสาน อนุรักษ์ และต่อยอดรูปแบบการแสดงละครเรื่องและศิลปะการแสดงของไทยชนิดอื่นสืบต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก โดยมุ่งเน้นในการวิเคราะห์อิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับ

วิวัฒนาการทางวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยที่ว่าด้วยการแพร่กระจาย(Diffusion) เป็นการกระจายออกไปอย่างกว้างขวาง จนทำให้เกิดการคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้

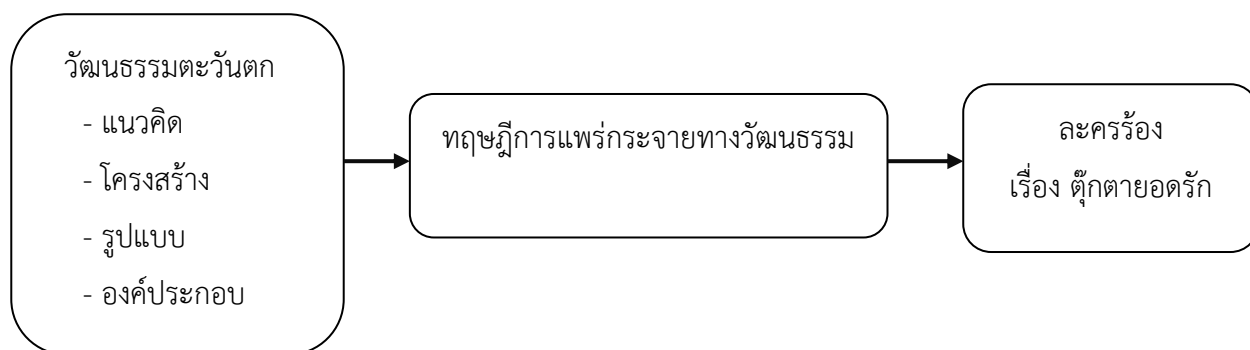
อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2555) กล่าวถึงที่มาและพัฒนาการของทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมไว้ว่า ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถรวบรวมแนวคิดที่เน้นอิทธิพลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมต่อการเปลี่ยนแปลง แบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ 1) สำนักอังกฤษ (British School) ปฏิเสธแนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมต่างเกิดได้ด้วยตัวเองไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งในสำนักนี้มีความเห็นว่าคนมีลักษณะชีวภาพพื้นฐานเหมือนกัน ดังนั้น ถ้าคนจะสร้างวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกัน วัฒนธรรมก็จะต้องเหมือน ๆ กันในส่วนพื้นฐาน แต่ความแตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน 2) สำนักเยอรมัน (German School) มีแนวคิดที่มนุษย์ไม่ชอบสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเอง แต่ชอบยืมวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้าน วัฒนธรรมนั้นเมื่อแพร่กระจายไปวัฒนธรรมที่ปลายทางจะต้องเหมือนวัฒนธรรมต้นกำเนิดไม่มากนักน้อย มนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมต่าง ๆ มักไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่รู้จักคิดค้นสิ่งใหม่ แต่มักลอกเลียนจากผู้อื่นอยู่เสมอ 3) สำนักอเมริกัน (American School) วัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง (จุดกำเนิด) ไปตามพื้นที่เท่าที่มันจะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยใกล้เคียงกัน ทำให้เราเห็นภาพวัฒนธรรมเป็นกลุ่ม ๆ และแพร่กระจายไปในทุก ๆ ที่ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้นตามสภาพทางภูมิประเทศที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึงได้

วีณา เรียวแรง (2565) กล่าวว่า เจ้าของทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม คือ ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) นักมานุษยวิทยา ชาวอเมริกา เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยผ่านการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรมและต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน สังคมเจริญกว่าอาจรับวัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้ และสังคมที่ด้อยกว่าอาจไม่รับวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญกว่าก็เป็นได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่เกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ขึ้นเองในสังคม

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ (2565) กล่าวถึงความคิดเรื่อง “การแพร่กระจาย” ทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) หมายถึงการกระจายตัวของแบบแผนทางวัฒนธรรมจากพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่อื่น เช่น ภาษา การแต่งกาย ศาสนา เทคโนโลยี วัตถุสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือความคิด ความเชื่อ ซึ่ง ลีโอ โฟรบีเนียส (Leo Frobenius) เป็นผู้นำเสนอความคิดนี้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1897 รูปแบบการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมี 5 ลักษณะ คือ (1) การแพร่จากที่หนึ่งไปยังที่อื่นโดยวัฒนธรรมในที่เดิมยังคงมีพลังและแพร่ออกไปมีพลังในที่อื่นด้วย (2) การแพร่แบบเปลี่ยนพื้นที่ โดยกลุ่มคนในวัฒนธรรมหนึ่งย้ายถิ่นอาศัยไปอยู่ในที่ใหม่ (3) การแพร่แบบลำดับขั้น เป็นการนำวัฒนธรรมของชนชั้นสูงแพร่ไปสู่ชนชั้นล่าง (4) การแพร่ผ่านบุคคล ซึ่งคน ๆ หนึ่งจะนำวัฒนธรรมติดตัวไปและเผยแพร่ไปสู่คนอื่นหนึ่งแบบตัวต่อตัว (5) การแพร่แบบมีตัวกระตุ้น เป็นการแพร่วัฒนธรรมผ่านบางสิ่งบางอย่าง หรืออาศัยความคิดบางอย่างเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่

จากการศึกษาทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของนักวิชาการที่กล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นการกระจายวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถ่ายทอดจากกลุ่มหนึ่งไปอีกรูปแบบหนึ่งเป็นการแพร่กระจายวัฒนธรรมผ่านการติดต่อระหว่างสังคม วัฒนธรรมตะวันตกที่ผสมผสานอยู่ในละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก เป็นลักษณะของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอย่างกว้าง โดยเริ่มจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกที่เห็นได้อย่างเด่นชัดในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้นโยบายเปิดประเทศในการรับวัฒนธรรมตะวันตก เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศสยามนั้นไม่ใช่บ้านป่าเมืองเถื่อน (ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, 2549) ทำให้สังคมไทยได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในหลายด้านรวมถึงด้านการแสดงของไทย ละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรักได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมตะวันตก ตั้งแต่ความเป็นมาของละครเรื่อง ที่มาของโครงเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ลักษณะการแสดง และองค์ประกอบการแสดง ทำให้ละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก เป็นเรื่องที่มีความสนใจจากผู้ชมเป็นอย่างมาก

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย (2568)

ระเบียบวิธีการวิจัย

อิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและค้นคว้ารูปแบบการวิจัยตามขั้นตอน โดยการเก็บรวบรวมเอกสารและข้อมูล ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ การศึกษาข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ ดังนี้

1. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อโครงสร้าง รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก และมีประสบการณ์มากกว่า 20 ปี โดยความรู้และข้อมูลที่สำคัญจากการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 พูนพิศ อมาตยกุล (2568, 25 กุมภาพันธ์, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก ถือละครเรื่องที่มีความนิยมมากในสมัยปลายรัชกาลที่ 5 เป็นบทพระนิพนธ์เรื่องที่สองของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก มีเนื้อหาที่เน้นความสนุกสนาน ขวัญหัวเราะ และ ยังมีการจัดการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน

1.3 เสาวนิต วิงวอน (2567, 15 พฤศจิกายน, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก เป็นละครเรื่องที่คู่ควรต่อการศึกษารื่องของอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่ผสมผสานอยู่ในละคร ทั้งความเป็นมา รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดง ซึ่งถือเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาหรือริเริ่มสร้างสรรค์งานละครและ ศิลปะการแสดงของไทย

1.4 สาวิกา ชื่นคงชู (2568, 21 มกราคม, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก มี กลวิธีการแสดงทั้งการออกท่าทางการแสดง การร้องเพลง และการสื่อสารอารมณ์ของตัวละคร เป็นการแสดงที่ กลวิธีที่แตกต่างจากละครรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งเน้นในเรื่องของการแสดงที่ธรรมชาติ ทั้งการพูด การร้อง และการ เคลื่อนไหว

1.5 สืบศักดิ์ ดุริยประณีต (2568, 30 กุมภาพันธ์, สัมภาษณ์) กล่าวว่า เพลงที่ใช้ในการแสดงละคร เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก เป็นเพลงไทยที่ใช้วงดนตรีปี่พาทย์ไม้นวมในการประกอบการแสดง มีหน้าทับพิเศษที่ใช้ใน การแสดงละครเรื่องโดยเฉพาะ เรียกว่า “หน้าทับละครเรื่อง” เพลงต่าง ๆ ที่ใช้ในละครเรื่องเรื่องดังกล่าว เป็นเพลงที่มี ความเข้ากับยุคสมัย ประกอบไปด้วย เพลงไทยแบบเดิม เพลงไทยที่แต่งขึ้นมาใหม่สำหรับละครเรื่อง เพลงไทย สำเนียงฝรั่ง คือ เพลงที่มีเนื้อร้องไทยทั้งร้อยแก้ว ร้อยกลอน แต่นำทำนองฝรั่งมาใช้ในการบรรเลงประกอบการร้อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การศึกษาอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกในละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกและจัดการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการตั้งแนวข้อคำถามเพื่อเป็นแนวทางใน การสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1.1 ประวัติและความเป็นมาของละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก

1.2 อิทธิพลและแนวคิดของวัฒนธรรมตะวันตกที่สอดแทรกอยู่ในละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก

1.3 โครงสร้างและรูปแบบการแสดงของละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก มีการสอดแทรกอยู่อิทธิพลทาง วัฒนธรรมตะวันตกอย่างไร

1.4 องค์ประกอบการแสดงของละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกใน ส่วนประกอบใดบ้าง

3. วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วรรณกรรม จดหมายเหตุ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ผ่านการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การบันทึกและการวิเคราะห์ ข้อมูล นำไปสู่การตรวจสอบเพื่อสรุปประเด็นที่ตอบปัญหาการวิจัย โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ออกเป็น 4 ส่วน คือ การศึกษาข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล

3.1 การศึกษาข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก ดังนี้

1) การศึกษาข้อมูลเอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารจากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์และบทความ โดยศึกษาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น 1) สำนักหอสมุดแห่งชาติ 2) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ 3) ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 4) สำนักงานวิทยทรัพยากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 5) ศูนย์รักษาศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 6) มุลนิธิศุริยประณีต และ 7) ห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป์

2) การศึกษาข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อโครงสร้าง รูปแบบ และองค์ประกอบ การแสดงละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก และการการศึกษาข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยการศึกษาจากภาพเคลื่อนไหวการแสดงละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก

3.2 การตรวจสอบข้อมูล การศึกษาอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกในละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบจากการเก็บข้อมูลทางวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูล

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลผ่านวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยการจำแนกข้อมูลเกี่ยวกับอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกในละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก และจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเภทที่กำหนดไว้และทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- 1) โครงเรื่องของละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก
- 2) รูปแบบการแสดงของละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก
- 3) องค์ประกอบการแสดงของละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก

3.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากการลงภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตีความข้อสรุปนำเสนอในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

3.5 การนำเสนอข้อมูล จากการวางแผนดำเนินการศึกษาอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกในละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดจากข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยการเขียนเชิงพรรณนาวิเคราะห์ จากนั้นทำการสรุปผลการวิจัย และจัดทำบทความวิจัยตามลำดับ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อการแสดงละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก มีโครงสร้าง รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกสอดแทรกอยู่ในทุกส่วนประกอบของละคร โดยแสดงรายละเอียดอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกที่เห็นอย่างชัดเจนและโดดเด่นในละครร้อง เรื่อง ตึกตายอดรัก ได้ดังนี้

1. โครงเรื่องของละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก

บทละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ดัดแปลงมาจากนวนิยายเรื่อง ดิ เอนแซนทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll) ของต่างประเทศ (ประเทิน มหาจันทร์, 2525, หน้า 30) ประพันธ์โดย มาร์ค เลมอน (Mark Lemon)

นักประพันธ์ชาวอังกฤษ ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกที่กรุงลอนดอนในปี ค.ศ. 1849 (พวงเพ็ญ สว่างใจ, 2551, หน้า 56) ดิ เอนแซนทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll) มีเนื้อหาจำนวน 4 บท ได้แก่

บทที่ 1 Jacob Pout's first interview with the black fairy.

บทที่ 2 The Enchanted Doll returns to Jacob Pout.

บทที่ 3 Jacob goes to a bear garden, and afterwards to a Christmas party.

บทที่ 4 Jacob parts from The Enchanted Doll at last.

เมื่อนำนวนิยายเรื่อง ดิ เอนแซนทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll) ของ มาร์ค เลมอน (Mark Lemon) มาเปรียบเทียบกับบทละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พบว่า เนื้อเรื่องมีความสอดคล้องกันเพียงแต่มีจุดมุ่งหมายของละครที่แตกต่างกัน นวนิยายเรื่อง ดิ เอนแซนทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll) เป็นเทพนิยายที่มีจุดมุ่งหมายสื่อให้เห็นถึงความลึกลับ มหัศจรรย์ของตุ๊กตา ความปรารถนาที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่คาดไม่ถึง ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรักมีจุดมุ่งหมายที่สื่อให้เห็นถึงเรื่องราวความรักระหว่างชายหญิง ผู้วิจัยสามารถเปรียบเทียบเนื้อเรื่องที่สอดคล้องกันระหว่างบทละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก และนวนิยาย เรื่อง ดิ เอนแซนทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll) ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1

เปรียบเทียบเนื้อเรื่องระหว่างบทละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก และนวนิยายเรื่อง ดิ เอนแซนทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll)

หัวข้อเปรียบเทียบ	นวนิยาย เรื่อง ดิ เอนแซนทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll)	ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก
ตัวละครหลัก	เจacob พาวด์ (Jacob Pout) ช่างทำตุ๊กตาผู้ยากจน	หลวงกะละมัย ช่างปั้นตุ๊กตา
เนื้อเรื่องโดยย่อ	เจacob พาวด์ (Jacob Pout) เป็นช่างปั้นตุ๊กตาไม้ที่มีฝีมือดี แต่ซี้เกียจและไม่เคยพอใจกับชีวิตของตนเอง เจacob พาวด์ (Jacob Pout) มักจะอิจฉาโทนี่ (Tony) อยู่เสมอ ด้วยนิสัยที่ซี้เกียจของเจacob พาวด์ (Jacob Pout) ทำให้เขาได้พบกับนางฟ้า Malice เป็นนางฟ้าเห็นความอิจฉาและได้มอบตุ๊กตาสีชมพูเป็นเหตุทำให้เกิดเรื่องราววุ่นวาย	หลวงกะละมัยเป็นช่างปั้นตุ๊กตาที่มีฝีมือการปั้นยอดเยี่ยม เขาได้ปั้นตุ๊กตาสีชมพูที่มีลักษณะคล้ายกับลูกสาวของตนเองคือ ชแล่ม เป็นอย่างมาก วันหนึ่งชแล่มได้ทำตุ๊กตาสีชมพูของคุณพ่อแตก ชแล่มจึงปลอมตัวขึ้นไปเป็นตุ๊กตาแทน จึง

หัวข้อเปรียบเทียบ	นวนิยาย เรื่อง ดิ เอนแซนทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll)	ละครเรื่อง เรื่อง ตุ๊กตายอดรัก
วัตถุประสงค์ของเรื่อง	ให้กับเขา ทำให้เป็นจุดเริ่มต้นของ เรื่องราวที่น่าเวทีย่างต่าง ๆ ของเจคอบ พาวด์ (Jacob Pout) ดิ เอนแซนทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll) สื่อให้เห็นถึงความอิทธิพลและความไม่พอใจของมนุษย์ซึ่งนำไปสู่ ผลเสียต่าง ๆ การควบคุมอารมณ์และการปรับตัวทัศนคติที่ดี	ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก สื่อให้เห็นถึงการเรียนรู้จากความผิดพลาดของมนุษย์ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ การยอมรับและการให้อภัย

ที่มา: ผู้วิจัย (2568)

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่าละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก นำโครงเรื่องมาจากนวนิยายตะวันตก เรื่อง ดิ เอนแซนทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll) ซึ่งเป็นเรื่องราวที่มีการดำเนินเรื่องด้วยตัวละครตุ๊กตาเป็นหลัก เนื้อเรื่องอาจมีความแตกต่างกันบ้าง เนื่องจากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ได้มีการปรับปรุงและดัดแปลงเรื่องราวเพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมไทยในยุคสมัยนั้น แต่อย่างไรก็ตามทั้งโครงเรื่องและรายละเอียดของการดำเนินเรื่องเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นการนำเอาอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกมาผสมผสานเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ และนำติดตามมากยิ่งขึ้นในบริบทการรับชมของคนไทย

2. รูปแบบการแสดงของละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก

จากการศึกษาละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก พบว่าละครเรื่องนี้มีรูปแบบการแสดงตรงตามแบบแผนของละครของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ คือการดำเนินเรื่องด้วยการร้องเพลงเป็นหลัก ใช้ท่าทางธรรมชาติหรือ “ท่ากำแบ” ในการสื่อสารลักษณะของท่าทาง ซึ่งรูปแบบการแสดงดังกล่าวมีที่มาจากละครของตะวันตก คือ อุปรากรหรือโอเปร่า นอกจากนี้ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ยังพบการนำเสนอการแสดงในรูปแบบของการแสดงตาโบลีวังวังต์ (Tableau Vivant)

ตาโบลีวังวังต์ (Tableau Vivant) เป็นภาษาฝรั่งเศส หมายถึง ภาพนิ่งที่มีชีวิต ปีเตอร์ ไวริสซิส (Peter, 2022, p. 2) เสนอว่า “ตาโบลีวังวังต์ (Tableau Vivant) เป็นศิลปะหรือเกมที่ประกอบด้วยการเลียนแบบภาพวาดที่มีชื่อเสียงโดยใช้บุคคลที่มีชีวิตจริง” มีต้นกำเนิดมาจากประเทศฝรั่งเศสในช่วงศตวรรษที่ 19 เป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบการแสดงที่นำนักแสดงมาจัดวางให้เหมือนภาพวาด เพื่อให้ดูเหมือนภาพนิ่ง เป็นการเลียนแบบภาพวาดเพื่อความบันเทิง ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก นำกลวิธีการแสดงบทบาทตุ๊กตาดูมาจากการแสดงตาโบลีวังวังต์ (Tableau Vivant) เป็นการแสดงที่นำผู้แสดงที่เป็นคนจริงมาขึ้นนั่งเหมือนตุ๊กตาอยู่บนเวที แทนที่จะนำตุ๊กตาจริง ๆ มาประกอบฉาก สันนิษฐานได้ว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงได้รับอิทธิพลการแสดงมาจากการแสดงตาโบลีวังวังต์ (Tableau Vivant) โดยผู้แสดงละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ที่ได้รับบทบาทเป็นตุ๊กตาประกอบฉากนั้นต่างเป็น

ตุ๊กตาหลากหลายเชื้อชาติ เช่น ตุ๊กตาเชื้อชาติไทย ตุ๊กตาเชื้อชาติจีน ตุ๊กตาเชื้อชาติเกาหลี ตุ๊กตาเชื้อชาติญี่ปุ่น ตุ๊กตาเชื้อชาติฝรั่ง เป็นต้น

3. องค์ประกอบการแสดงของละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก

3.1 ท่าทางที่ใช้ในการแสดงในละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก เป็นการใช้ลักษณะท่าทางแบบธรรมชาติ หรือเรียกว่า “ท่ากำแบ” ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมตะวันตกจากท่าทางการแสดงของอุปรากรหรือโอเปร่า ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของ เอเม โสตพวาสต์ (Aimee Hautvast) (Aimee, 2020) ในหัวข้อการศึกษาบทบาทของท่าทางในการส่งเสริมสมรรถภาพการแสดงของนักร้องโอเปร่า โดยกล่าวว่า การใช้ท่าทางแสดงออกทางร่างกายเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มพลังในการแสดงบนเวที ทำให้การสื่อสารอารมณ์ของตัวละครชัดเจนและเข้มข้นยิ่งขึ้น มีการอธิบายรายละเอียดการเคลื่อนไหวร่างกายที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ดังนี้ 1) ดึงดูด กล่าวถึงลักษณะการใช้มือดึงเข้าหาตัวเอง 2) ผลักไส กล่าวถึงลักษณะการใช้มือผลักออกไป 3) ฉีกออก กล่าวถึงลักษณะการใช้มือแยกออกจากกัน 4) รวมกัน กล่าวถึงลักษณะการใช้มือประกบเข้าหากัน 5) เปิด กล่าวถึงลักษณะการใช้มือแยกออกจากกัน 6) บีบแน่น กล่าวถึงลักษณะการใช้มือกำเข้าหากัน 7) ยกขึ้น กล่าวถึงลักษณะการใช้มือยกขึ้น 8) ลดลง กล่าวถึงลักษณะการใช้มือลดลง

จากการวิเคราะห์ลักษณะท่าทางการแสดงโอเปร่าของเอเม โสตพวาสต์ (Aimee Hautvast) (Aimee, 2020) สรุปได้ว่าพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงนำท่าทางสำคัญของโอเปร่ามาดัดแปลงและพัฒนาเป็นท่าทางสำหรับการแสดงละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะท่าทางสำคัญ ได้ดังนี้

(1) ลักษณะท่าทางของแขนและมือ การยกมือขึ้นแตะใบหน้าหรือหน้าอกเพื่อแสดงท่าทางของความเสียใจ การยกมือขึ้นมาประสานกันระดับอกหรือยื่นมือออกไปด้านหน้าเพื่อแสดงท่าทางของการขอร้อง การเผยมือออกไปในทิศทางต่าง ๆ เพื่อสื่อสารให้เห็นทิศทางของเรื่องราว เป็นต้น

(2) ลักษณะท่าทางของขาและเท้า การยืนเต็มฝ่าเท้าเพื่อแสดงให้เห็นถึงความหนักแน่น มั่นใจ การกระ跳เท้าเพื่อแสดงให้เห็นถึงอำนาจ อารมณ์โกรธ ไม่พอใจ การขยับเท้าไปมาไม่เป็นจังหวะเพื่อแสดงให้เห็นถึงความหวาดกลัว กระวนกระวาย ตื่นเต้น การยืนหรือนั่งไขว่เท้าปิดไป-มาเพื่อแสดงให้เห็นถึงความอาย เป็นต้น

ท่าทางการแสดงของละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรักมีความคล้ายคลึงกับโอเปร่า ในท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายเพื่อสื่อสารและถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกเพื่อให้สอดคล้องกับเสียงร้อง โดยท่าทางจะเป็นลักษณะท่าทางธรรมชาติแตกต่างไปจากการแสดงละครทั่วไป ทำให้การแสดงละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรักมีความน่าสนใจ ดึงดูดผู้ชม และทำท่ายมีมือการแสดงของผู้แสดง

3.2 เพลงที่ใช้ในการแสดง ละครเรื่องพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นละครที่นำเพลงร้องทำนองฝรั่งมาใช้ในละครของพระองค์ โดยมีหม่อมต่วนนำทำนองเพลงฝรั่งมาปรับเข้ากับกลอนสุภาพของไทยสำหรับร้องเล่นละคร เพลงร้องทำนองฝรั่งจึงได้มีขึ้นในครั้งนั้น (กาญจนาคุณพันธุ์, 2520, หน้า 42) ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ตามบทละครของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์

พงศ์ มีเพลงที่ใช้ในการแสดงทั้งหมด 47 เพลง มีทั้งเพลงไทยแบบเดิมและเพลงไทยทำนองฝรั่งผสมผสานกัน โดยผู้วิจัยศึกษาเพลงในละครเรื่อง เรื่อง ตึกตายอดรัก ผ่านมูลนิธิดุริยประณีต พบว่าเพลงที่ใช้ในการแสดง ละครเรื่อง เรื่อง ตึกตายอดรัก ของมูลนิธิดุริยประณีต สามารถรวบรวมได้ทั้งหมด 34 เพลง โดยมีเพลงที่เป็นเพลงไทยแบบเดิม 31 เพลง และเพลงที่เป็นเพลงทำนองฝรั่ง 3 เพลง คือ ไวโอเล็ต ฝรั่งเศส ปิดตาเวีย

3.3 การแต่งกายละครเรื่อง เรื่อง ตึกตายอดรัก สร้างขึ้นในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 รูปแบบการแสดงจึงเป็นการนำเสนอเรื่องราวของตัวละครที่อยู่ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อเนื่องจนถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งถือเป็นยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม อิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกถูกเผยแพร่เข้ามา ยังสังคมไทย เจ้านายฝ่ายในได้เปลี่ยนจากหม่อมสไบมาใส่เสื้อลูกไม้แขนพองแบบฝรั่ง ตกแต่งด้วยสร้อยคอยาว สวมถุงเท้ายาว (บรรณพรวรรณ ทองคำพงษ์, 2560, หน้า 9) ละครเรื่อง เรื่อง ตึกตายอดรัก จึงมีรูปแบบการแต่งกาย แบบในรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ที่มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาผสมผสาน โดยลักษณะการแต่งกาย ของละครเรื่อง เรื่อง ตึกตายอดรัก ผู้วิจัยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1) การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5

- การแต่งกายของชาย นุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อราชปะแตน สวมหมวกทรงนกยูง ถือไม้เท้า หรือนุ่งผ้าไหมสีน้ำเงิน สวมเสื้อคอปิด สวมหมวกเฮลเม็ต สวมถุงเท้าและรองเท้านางสีด้า

- การแต่งกายของหญิง นุ่งโจงกระเบน เสื้อแขนกระบอก แขนยาว ผ่าอก หม่อมผ้าแพร ผ้าคาด หรือนุ่งผ้าจีบไว้ชายพก นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนยาว ต้นแขนพองแบบหมูแฮม

ตัวละครในละครเรื่อง เรื่อง ตึกตายอดรัก ที่แต่งกายตามแบบสมัยรัชกาลที่ 5 ประกอบด้วย หลวงกะละมัย แม่โถม พระชนะ แม่เทศ เจ้าไม้ นางเต่า เจ้าเถื่อ นางเหมือง เนื่องจากเป็นตัวละครที่มีลักษณะของ ความเป็นผู้ใหญ่ วัยกลางคน ทำให้ลักษณะกายแต่งกายจะอยู่ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5

2) การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 6

- การแต่งกายของชาย นุ่งโจงกระเบนม่วงสวมเสื้อราชปะแตน ตัดผม แบบยุโรป สวมถุงเท้า

- การแต่งกายของหญิง นุ่งโจงกระเบนใส่เสื้อลูกไม้คอลึก นิยมแขนยาวเสมอศอก มีผ้าสไบพาด ไหลโดยรอบ หรือนิยมผ้าซิ่น มีลายเชิง เสื้อระบายลูกไม้เป็นชั้น

ตัวละครในละครเรื่อง เรื่อง ตึกตายอดรัก ที่แต่งกายตามแบบสมัยรัชกาลที่ 6 ประกอบด้วย หลวง หลวงวิเชียร แม่ชแล่ม หลวงพานิช เนื่องจากตัวละครทั้ง 3 มีลักษณะท่าทางและช่วงอายุน้อยกว่ากลางคน ถือเป็น คนสมัยใหม่ในช่วงรัชกาลที่ 5 ทำให้ลักษณะกายแต่งกายจะอยู่ในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 6

ภาพ 2 การแต่งกายในละครเรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก

ที่มา: ผู้วิจัย (2568)

3.4 เวทีและฉากประกอบการแสดง ละครเรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก มีส่วนประกอบการแสดงที่รวบรวมอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกมาผสมผสานอยู่ในองค์ประกอบการแสดง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) เวทีและพื้นที่ที่ใช้ในการแสดง

ลักษณะเวทีและพื้นที่ในการแสดงของละครเรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก เป็นห้องโถงกว้าง มีบันไดขึ้นอยู่ตรงกลาง ทางซ้ายของบันไดพื้นล่างทำเป็นห้องสี่เหลี่ยมผืนผ้า ต่อเข้าไปจนถึงที่นั่งคนดู ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ทางมีการเก็บค่าเข้าชม รายละเอียดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเวทีและพื้นที่ในการแสดงของละครเรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก เป็นลักษณะของเวทีแบบตะวันตก มีพื้นที่สำหรับผู้ชมที่นั่งเป็นแถว ไม่ใช่พื้นที่เปิดโล่งเหมือนการแสดงรำแบบดั้งเดิม ซึ่งได้รับแนวคิดมาจากโรงละครแบบฝรั่ง ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนของละครไทยในการนำเสนอละครที่ผสมผสานศิลปะการแสดงแบบไทยเข้ากับแนวคิดและเทคนิคของละครตะวันตก

2) ฉากประกอบการแสดง

ฉากที่ใช้สำหรับการแสดงละครเรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก เป็นการแสดงที่เปลี่ยนฉากไปตามท้องเรื่อง โดยฉากละครมีความสมจริงและซับซ้อนมากขึ้นตามแบบละครตะวันตก รวมไปถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบฉากเพื่อความหลากหลายและสมจริง

การอภิปรายผล

จากการศึกษาอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อละครเรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ว่า ละครเรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก เป็นละครที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกจากการผสมผสานรูปแบบและองค์ประกอบต่าง ๆ ของละครตะวันตก ทำให้ละครดังกล่าวมีความแปลกใหม่และเป็นที่น่าสนใจ โดยเห็นได้อย่างเด่นชัด คือ 1) โครงสร้างของละครเรื่อง ตุ๊กตาทายอดรัก ที่ดัดแปลงมาจากบทประพันธ์ของ มาร์ค เลมอน (Mark Lemon) เรื่อง ดิ เอนชานทิด ดอลล์ (The Enchanted Doll) ซึ่งมี

การนำเสนอบทบาทเกี่ยวกับตุ๊กตาเป็นหลักในการดำเนินเรื่อง ทำให้ละครมีความแปลกใหม่ ชวนให้น่าติดตาม

2) รูปแบบการแสดงละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ละครเรื่องดังกล่าวเป็นละครที่มีรูปแบบการแสดงมาจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกอย่างโดดเด่น คือ การแสดงบทบาทตุ๊กตาโดยผู้แสดงเป็นคนแสดงจริง มารับบทบาทเป็นตุ๊กตาที่ทำท่าทางยืนนิ่งเหมือนภาพวาด หรือเรียนการแสดงนี้ว่า “ตาโบลวิงด์”

3) องค์ประกอบการแสดงของละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตก ได้แก่

(1) ท่าทางที่ใช้ในการแสดง เป็นท่าทางธรรมชาติหรือเรียกว่า “ท่ากำแบ” ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากท่าทางที่ใช้ในการแสดงโอเปร่าของตะวันตก (2) เพลงที่ใช้ในการแสดงละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก สามารถรวบรวมได้ทั้งหมด 34 เพลง โดยมีเพลงที่เป็นเพลงไทยแบบเดิม 31 เพลง และเพลงที่เป็นเพลงทำนองฝรั่ง 3 เพลง

(3) การแต่งกาย กล่าวได้ว่าละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก มีลักษณะการแต่งกายที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก มีการสวมเสื้อราชประแตน สวมหมวก สวมถุงเท้า และรองเท้า ผู้หญิงเริ่มสวมเสื้อแพรไหม ลูกไหม ตัดแบบตะวันตก เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้าสู่สังคมไทยอย่างชัดเจน (4) เวทีและฉากประกอบการแสดงละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ได้รับแนวคิดและอิทธิพลมาจากละครตะวันตก ทั้งพื้นที่ที่ใช้ในการแสดงและเทคนิคการปรับเปลี่ยนฉากเพื่อความสมจริง

จากการศึกษาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและพัฒนาการของอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่ปรากฏในละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม กล่าวได้ว่าอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกถูกแพร่กระจายเข้าสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็วและหลากหลาย โดยละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก มีกระบวนการในการรับวัฒนธรรมตะวันตกจากการนำนวนิยายของตะวันตกมาดัดแปลงเป็นละคร การนำลักษณะท่าทางของตะวันตกมาผสมผสานกับลักษณะท่าทางของการแสดงแบบไทย การนำองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งเพลง เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย เวที และฉากประกอบการแสดง ทำให้เกิดเป็นการแสดงแบบใหม่ที่เรียกว่า “ละครเรื่อง” เหตุนี้ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก จึงเป็นละครที่รองรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมด้วยการปรับเปลี่ยน พัฒนา และบูรณาการทำให้เกิดเป็นละครที่ดึงดูดผู้ชมและได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสมัยนั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษา ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรัก สามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้และพัฒนาการแสดงละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรักให้เข้ากับยุคสมัยได้มากขึ้น โดยการนำอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตกและลักษณะสังคมไทยในปัจจุบันมาต่อยอดให้ละครเรื่อง ตุ๊กตายอดรักพัฒนาไปได้ในระดับสากล และเป็นแนวทางในการรื้อฟื้นละครของไทยเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรพิจารณาการสร้างสรรค์ละครร้องไทยร่วมสมัย โดยศึกษาโครงสร้างละครร้องแบบตะวันตกเพื่อเปรียบเทียบกับละครร้องแบบไทย และพัฒนารูปแบบละครร้องไทยให้มีความร่วมสมัย ดึงดูดผู้ชม

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนาคนันท์. (2520). *เรื่องของละครและเพลง*. สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2474). *สำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชทานกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์*. (พระนางเธอลักษมีลาวัลทรงพิมพ์เนื่องในงานพระศพกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์). พระนคร: โสภณ พิพรรณธนากร.
- นฤพนธ์ ค้วงวิเศษ. (2565). *การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม*.
<https://anthropologyconcepts.sac.or.th/glossary/35>
- บรรณพรพรรณ ทองคำพงษ์. (2560). *การออกแบบหนังสือข้อมูลเชิงคุณภาพ เรื่องวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงปัจจุบัน*. ศิลปนิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประเทิน มหาพันธ์. (2525). *ศิลปะการละครของไทย*. มูลนิธิเจมส์ ทอมสัน.
- ปิยะนาถ อังควาณิชกุล. (2549). การสร้างความเป็นตะวันตกให้กับเมืองบางกอกในช่วงการปรับตัวให้ทันสมัย. *วารสารประวัติศาสตร์*, 49(1), 56-77.
- พูนพิศ อมาตยกุล. นักวิชาการสาขาดนตรีวิทยา ที่ปรึกษาวิทยาลัยราชสุตา มหาวิทยาลัยมหิดล (ผู้ให้สัมภาษณ์) *ลักขิกา สุภาโชค*. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2568.
- พวงเพ็ญ สว่างใจ. (2551). *คุณค่าทางวรรณคดีของบทละครของของไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วีณา เรี่ยวแรง. (2565). *ละครแก่นในจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- สาวิกา ชื่นคงชู. (ผู้ให้สัมภาษณ์) *ลักขิกา สุภาโชค*. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 21 มกราคม 2568.
- เสาวนิต วิงวอน. (ผู้ให้สัมภาษณ์) *ลักขิกา สุภาโชค*. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2567.
- สืปศักดิ์ ดุริยประณีต. (ผู้ให้สัมภาษณ์) *ลักขิกา สุภาโชค*. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 30 กุมภาพันธ์ 2568.
- อ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2555). *ความคาดหวังของผู้บริหาร บุคลากร และนักศึกษาต่อบทบาทการส่งเสริมการบริหารงานเอกสารข้อมูลทางวัฒนธรรมของสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2555.

Aimee, H. (2020). *Gestures and their role in restoring a singer's performance-focus*.

<https://www.researchcatalogue.net/view/544323/727178>

Peter, V. (2022). *Tableau Vivant and the Aesthetics of Modernity*. A dissertation for the degree of Doctor, University of Michigan.